

הרב אליהו ליפשיץ
רמ' בישיבה

גדרי מלאכת אוכל נפש

- א. פתיחה
- ב. מקור הדין
- ג. דיני מלאכת אוכל נפש בסוגיות הפלילי והירושלמי
- ד. שיטות הראשונים בגדרי מלאכת אוכל נפש
- ה. עשיית מלאכת אוכל נפש בשינוי
- ו. פסק ההלכה

א. פתיחה

היתר מלאכות אוכל נפש ביו"ט מפורש בפסוקים - "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבודו עשה לכט" (שםות יב, ט), ונשנה במשנה (מגילה ז, ב) - "אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד". אולם היקף החיתר פרובلمטי מאוד ונחלקו בו הראשונים. הבעייתיות של הדין נובעת מראיות ברורות שהקל מ מלאכות אוכל נפש. אסורות, ומחוקשי למצוא קритריונים ברורים, התואמים את הדוגמאות בגמרות, להבהיר מהן מלאכות אוכל נפש המותרות ביו"ט.

ב. מקור הדין

החילוק בין יו"ט לבין שבת מבוסס על שני מקורות: האחד - בפרשנות בא, והשני - בפרשנות המעודדות שבספר ויקרא.
 בפרשנת בא (יב, טז) נאמר: "וביום הראשון מקרא קדש ובימים השבעיים מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא עשה בהט אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבזו יעשה לכט". התורה אוסרת כל מלאכה ביו"ט בשבת, חוץ מ מלאכת אוכל נפש שמותרת ביו"ט.
 בפרשנת המועדות שבספר ויקרא (כג, ז; וכן בשאר המקומות שבהם מוזכר אייסור מלאכה ביו"ט¹) נאמר: "וביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו". בשבת ובימים הכהנים נאמר "כל מלאכה לא תעשו", ואילו ביום טובים מודגשת התורה "כל מלאכת עבודה לא תעשו".

1. חוץ מדברים טו, עיין ברמב"ן שם.

נחלקו המפרשים בהסביר היביטוי "מלאת עבודה". רשיי (שם) כותב: "**מלאת עבודה** - אפילו מלאות החשובות לכם עבודה וצורך, שיש חסרון כייס בבטלה שלחן, כגון דבר האבד". לדעת רשיי, המושג "מלאת עבודה" אינו מיועד להבחין בין שבת לבין יומת; אלא בא למדנו שבחול המועד מלאת דבר האבד מותרת.

ר'יח (שם) חולק על הבנת רשיי, ולדעתו, "מלאת עבודה" הוא מקור להיתר מלאות אוכל נפש ביו"ט: "פירוש מלאת עבודה - מלאת המשתרמת לעבודת קניין, כגון זרעה וקצירה וחפירה וכיוצא בהם, אבל אוכל נפש אינה מלאת עבודה" [אלא מלאת הנאה - רמב"ז (שם)].

בטעפי (בمدבר כה, יח) הסבר שלישי למונח "מלאת עבודה": "כל מלאת עבודה לא תעשי - מגיד שאסור בעשייה מלאה, ומניין להתייר בו אוכל נפש? נאמר כאן 'מקרא קדש' ונאמר לחן 'מקרא קדש', מה מקרא קדש האמור להן: להתייר בו אוכל נפש. אף מקרא קדש האמור כאן להתייר בו אוכל נפש". מסביר הרמב"ז (ויקרא כג, ז) את דברי הספרי: "ונראה לי כי עבודה אצל ר'זיל טורה ועמל שאים עובד בו לאחר, מלשון 'עובדת עבד'". המגיד משנה (יום טוב א, ח) הילך בדרך זו בביבורו המושג "מלאת עבודה":

ואני אומר שמלאת עבודה כולל כל מה שדריך העבד לעשות לאדוני ואין רוב בני אדם עושים אותן לעצמן אלא שכירין אחרים לעשותן, לפי שהוזהרנו במלאות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושים מלאות אלו לאדוניינו, אבל כל מלאה שדריך רוב בני אדם לעשותה כל אחד בبيתו עצמו לא הוזהרנו, לפי שאינה מלאת עבדים אלא אף האדונים עושים אותה.

המגיד משנה מוזה לר'יח ולרמב"ז שהיביטוי "מלאת עבודה" מלמדנו דין בהלכות מלאת יומת, אבל חולק הוא עליהם בלימוד הנלמד מביתו זהה. לדעת ר'יח והרמב"ז, "מלאת עבודה" במלבדו היתר מלאות אוכל נפש. המגיד משנה חולק, ולדעתו היתר מלאות אוכל נפש נלמד מ"אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדוק יעשה. לכן", והפסוק "מלאת עבודה" בא **לאמצט** את ההיתר ולהגבילו למלאות שאין מלאות עבדות.

מחלוקת המפרשים בהסביר המושג "מלאת עבודה" היא מחלוקת במקור היתר מלאות אוכל נפש ביו"ט. לפי פירושיהם של רשיי והמגיד משנה, היתר מלאת אוכל נפש נלמד מהפסוק שבספר שמות בלבד. לפי הבנות ר'יח והרמב"ז, שני הפטוקים מהווים שני מקורות שונים להיתר מלאות אוכל נפש.

ישנם שני הבדלים מרכזיים בין שתי הילופוטות:

א. לפי הילופוטא בספר שמות, המוגרת הבסיסית של איסור מלאת ביו"ט זהה לאיסור מלאה בשבת - "כל מלאה לא יעשה בהם" - ועל גבי בסיס משותף זה חידשה

התורה ביו"ט היתר מלאכת אוכל נפש. לפי הילפوتא שבספר ויקרא, איסור מלאכה ביו"ט שונה ביסודה מאיסור מלאכה בשבת; בשבת אסורה התורה "כל מלאכה", ואילו ביו"ט מלאכה אינה אסורה, אלא האיסור הוא על "מלאכת עבودה".

ב. לפי הילפוזתא שבספר שמות, יותר מלאות אוכל נפש הוא יותר **במגמת המלאכה**; התורה התיירה כל מלאכה שנעשית כדי לצור אוכל נפש. לפי הילפוזתא שבספר ויקרא, היתר מלאכת אוכל נפש אינו מפאת מגמת המלאכה, אלא מצד הגדרת המלאכה; התורה אסורה "מלאכת עבודה" והתיירה "מלאכת הנאה".

יש מספר נפקא מיניות בין שתי הבנות אלו במלאות אוכל נפש:

א. **היקף היתר מלאכות אוכל נפש.** לפי ההבנה שהיתר מלאכות אוכל נפש הוא היתר במגמת המלאכה; נראה שככל מלאכה מלייט מלאכות מותרת כשהיא נעשית לצורך אוכל נפש. אבל לפי ההבנה שהיתר הוא בהגדרת המלאכה, ניתן לומר שرك מלאכות שבאופןן הן מלאכות אוכל נפש מותרות ביו"ט.²

ב. **הגדרת אבות ותולדות.** לפי הילפota מס' שמות, הגדרת אבות ותולדות ביו"ט זהה להגדרת אבות ותולדות בשבת, וכל אב מלאכה שלא לצורך הותנה; והרי תולדותיו כמותו. לפי הילפota מס' ויקרא, ניתן להפריד בין גדרי אבות ותולדות של שבת לבין גדרי אבות ותולדות של יו"ט.

ג. דין "מתוך". אנו פוסקים כבית הלל, שמתוך שההתורה מלאכה לצורך התורה נמי שלא לצורך (יב, א). דין זה דורש הסבר, מדוע מלאכה שלא לצורך הותנה; והרי התורה הגדרה את המלאכות לצורך אוכל נפש בלבד. אולם, לפי הילפota מס' ויקרא לא קשה כלל; התורה הגדרה מלאכות אוכל נפש כ"IMALACOT HANAH", ולפייך הן מותרות אף שלא לצורך כלל.

לפי זה ניתן להבין את שיטת המאייר³ (יב, א ד"ה לא הוצאה בלבח), דין "מתוך" נאמר במלאות אפיה, שחיטה, הוצאה והבערה בלבד, אף על פי שאנו מותרים לצורך אוכל נפש מלאכות נוספות. המאייר סובר שיש שתי ילופות לדין אוכל נפש: מהילפota שבספר שמות אנו למדים, שככל מלאכה שMagnitude יצירת אוכל נפש מותרת ביו"ט, אף אם זו מלאכה שבאופןה אינה מלאכת אוכל נפש. מהילפota שבספר ויקרא אנו למדים שמלאות הנאה - אפיה, שחיטה, הוצאה והבערה - מותרות ביו"ט אף שלא לצורך אוכל נפש.

2. עיין מגיד משנה (יומ טוב א, ז): "אבל שאר מלאכות שאין לצורך אכילה, כגון הכתיבה והחריטה והאריגה והבנייה, אפילו שעאן לאכילה לוקה".

3. אולם דברי המגיד משנה צרכיים עיון, שהרי נאמר לעיל שהוא אינו לומד היתר מלאכות אוכל נפש מ"IMALACAT UBODAH"!

ג. דין מלאכת אוכל נפש בסוגיות הbabelי והירושלמי

היקף היותר מלאכות אוכל נפש אינו מפורש בגדרא, אבל מפוזרים בה רשייסי מידע מהווים בסיס לדין הראשונים.

כל נקוט הוא בידינו, שמלאת אוכל נפש מותרת ביו"ט. אף על פי כן מפורש בגדרא שללאכות מסוימות אסורות ביו"ט, ויש סוגיות שימוש מהן שיש אף אישור דאוריתא בעשייתן.

שנינו בברייתא במסכת שבת (צח, א):

תנו רבנן החולב והמחץ והמגן כגרגורת המכבד והמרחב והרודה חלות דבר, שגג בשבת - חייב חטאתי, הוזד ביו"ט - לוכה ארבעים, דברי רבינו אליעזר, וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינם אלא משותם שבות.

משמעותו, שלוקים אף על מלאכות המזערות ליצירת אוכל נפש [ניתן לדוחות ראייה זו ולומר, שחיווב מלכות ביו"ט נאמר לגבי מכבד ומרbez, פועלות שאינן מלאכות אוכל נפש (רמב"ן). וכן ניתן לדוחות, שחיווב המלכות הוא כהעווה את המלאכה לצורך חול (תוספות ד"ה והרודה)].

שנינו בברייתא במסכת יבמות (קיד, א): "בא שאול אומר נוהגין היינו שיונקים מבהמה טהורה ביו"ט". מסבירה הגמרא את חילוקו של אבא שאול בין יו"ט לבין שבת: "לא צריכא דאיכא עראה, וכקסבר מפרק כל אחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה גزو רבן, יו"ט דאיסור לאו לא גزو ביה רבנן". משמע מהגמרא, שיש אישור לאו מדאוריתא בחליבה ביו"ט [ר' עקיבא איגר, ריש סימן תעה, מביא ראייה זו].

הגמרא (ביצה ג, א) אוסרת לאכול פירות תלושין שמא יعلا ויתלוש, ואוסרת משקין שزوּבָ שמא יסחוט. מוכח מהגמרא, שאסור ביו"ט לתלוש ולסחוט. כמו כן משמע מהגמרא, שיש אישור דאוריתא בתילשה וסחיטה, שאם נאמר שהאיסור הוא רק מדרבן לא יובן מדו"ע חכמים גزو על פירות תלושין ועל משקין שزوּבָ אותו אישור תילשה וסחיטה.³

ישנן מלאכות נוספות שאין איסורות ביו"ט. הגמרא בדף יד, א דנה בדרכי התייטה לדורךמלח ותבלינים - מכאן מוכח שתוחינה אסורה ביו"ט (וכך מוכח מאיסור שחיקת הפלפלן שבמשנה כב, א). הגמרא בדף יב, ב דנה בדרכי התייטה של מלילת מלילות וניפוי - משמע שדיישה וזריה אסורהות.

בירושלמי (פ"א ח"י) מצינו דיון בגדרי מלאכת אוכל נפש ביו"ט. האמוראים חולקים שם במקור לאיסור קצירה, טחינה וריקוד ביו"ט. ריש לקיש לומד מהפסוק "כל מלאכה לא

³. עיין פרי חדש סימן תשכח ס"ק ג, תירוץ לשאלת.

"עשה" וסמייך ליה "ושמרתם את המצוות", והזקיה לומד מיאדי, יהוא וילבדי - הרי אלו מיעוטים, שלא יקצור ולא יתחון ולא יركד ביו"ט. משמע מהירושלמי, שמלאות אלו אסורות ביו"ט מדאוריתא: כך מבין הרין (יב, א בדיי הריין סוף דיה אין צדין). הראי"ש (פרק ג. סימן א) חולק, ולדעתו המקור של הירושלמי הוא אסמכתא בעלמא, וגם הירושלמי מודה שמלאות אלו אסורות רק מדרבנן. בסוגיה אחת בלבד - שבת קلد, א - מגדרה הגمرا מתי מותר לעשות מלאכת אוכל נפש ביו"ט, ומתי אסור... הגمرا מחולקת בין לשיח, שמותר לעשותה ביו"ט, לבין גיבון, שאסור לעשותה ביו"ט: "התם לא אפשר הכא אפשר". מלאכות שאפשר לעשותן מערב יו"ט - אסoor לעשותן ביו"ט, ומלאות שאין אפשר לעשותן מערב יו"ט - מותרות ביו"ט. סוגיה זו צריכה עיון רב: וכי כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט אסורה ביו"ט? הרי יש בוגיאות דוגמאות מפורשות למלאות המותרות ביו"ט אף שאפשר היה לעשותן מערב יו"ט. הגمرا (יא, א) אומרת שמותר להוציא סכין אצל שוחט, אף על פי שהייה ניתן להוציאו מערב יו"ט. בית הלל (יד, ב) מתרירים לבורר קטניות כדרון, הגمرا (יב, ב) מתרירה למול מלילות ביו"ט, אף שניתן לעשות מלאכות אלו מערב יו"ט. כמו כן מפורש בוגיאות שיש שלוש מלאכות המותרות ביו"ט בשינוי, אף שאפשר היה לעשותן מערב יו"ט: א. כתישתמלח (יד, א). ב. שניית קמח (כט, ב). ג. בקעת עצים (לא, א).

ד. שיטות הראשונים בגדרי מלאכת אוכל נפש

נהלקו הראשונים בפירוש הגמורות הללו. הראשונים חולקים האס מלאכות אוכל נפש האסורה ביו"ט אסורה מדאוריתא או מדרבנן, ומהו הקритריון הקובע מהן המלאכות המותרות ביו"ט.

שיטת הרמב"ם

כל מלאכה שחייב עליה בשבת אם עשה אותה ביו"ט שלא לצורך אכילה לוקח... ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר, כגון שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא בהן. וכל שאין בהן צורך אכילה אסור, כגון כתיבה ואריגה ובנין וכיוצא בהן.

4. אמנים לשיטת הרשב"א (עובדת הקודש שער ראשון, ח) - שיש אישור ברירה ביו"ט וחיבטים לבורר לאalter לא קשה מייד.

כל מלאכה שאפשר לה ליעשות מערב יו"ט ולא יהיה בה הפסד ולא חסרונו אם נעשית ממערב - אסרו חכמים לעשות אותה ביו"ט, אף על פי שהיא לצורך אכילה....

כיצד? אין קוצרים ולא דשין ולא זודין ולא בוררין ולא טוחנין את החטים ולא מركדין ביו"ט, שככל אלו זוכיא בהם אפשר לעשותן מערב יו"ט, ואין בכך הפסד ולא חסרונו.

אבל לשין ואופין ושורחין ומבשלין ביו"ט, שם עשה אלו ממערב יש בכך הפסד או חסרון טעם... (א, ד-ח)

לדעת הרמב"ם, כל מלאכות אוכל נפש מותרות מהתורה, וחכמים אסרו כל מלאכה שנייתן לעשותה מערב יו"ט, כדי שלא ימנע משמחת יו"ט.

שיטת הרמב"ם מבוססת על הגמרא בשבת (קלד, א), המתירה ביו"ט רק מלאכות אוכל נפש שאי אפשר היה לעשותן מערב יו"ט. אולם קשה: כיצד מתרץ הרמב"ם את הקשיות שהקשוינו לעיל על סוגיה זו? כיצד מסביר הרמב"ם מדוע מותר לחוליך סכין, לבורר קטניות ולמלול מלילות ביו"ט? וכייד הוא מסביר מדוע מותר לכתוש מלח בשינויו, לשנות כמה ולהבקיע עצים?

הרמב"ם תירץ בעצמו את רוב הקשיות. לדעתו, כיון שלמלאכה שאי אפשר לעשותה מערב יו"ט אסורה ביו"ט מדרבנן בלבד, לפיכך הקלו חכמים כשאין חשש שיימנע בכלל המלאכה משמחת יו"ט.

הוזאה מותרת אף כשהאפשר לעשותה מערב יו"ט, כיון שאיסורה גורום למניעת שחמת יו"ט (עיין א, ז). כמו כן נראה שהחכמים התירו כתישת מלח ובקיעת עצים בשינויו, כיון שמניעתן תגרום לביטול שחמת יו"ט (עיין ד, י; וביתר פירוט, כאמור בפרק "עשיות מלאכת אוכל נפש בשינויו").

הרמב"ם אינו מתרץ את הקשייה ממילlett מלילות. נראה לתרץ, שמלילת מלילות היא מלאכה מדרבנן בלבד, ולכן היא מותרת ביו"ט אף שאפשר לעשותה מערב יו"ט. דין ברירת קטניות צריד עיון.

5. אמנס שניית קמח היא מלאכה מדרבנן, והיא מותרת בשינוי בלבד. נראה להסביר, שה צורך בשינוי

שיטת הרין והרא"ש

לריין (יב, ב בדף הריני'ף ד"ה אין) ולרא"ש (פרק ג סימן א) שיטה שונה מישיטת הרמב"ם. אמנים טוביים הם כרמבי"ם, שככל המלאכות הנעשות לצורך אוכל נפש מותרות מהתורה, אבל חולקים עליו בגדר האיסור מודרבנן. לעתם, הكريיטוריון הקובע אינו אס אפשר לעשות את המלאכה מערב יו"ט או לא, אלא האס דרך לעשות את המלאכה לימים רבים. לדברי הרין: "כל מלאכת אוכל נפש האסורה ביום י"ט אינה אלא מדבריהם, שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרובהenkycira וטהינה וכיוצא בהן...". ובלשון הרא"ש: "רבנן הוא זגוזר על קצירה ובצירה וטחינה, לפי שאדם וניל בצד רומו כאחד ולקוצר שדהו כאחד ולטחון הרובה ביחיד ולדרוך ענביו כאחד, لكن אסור כל אלו דמי לעובדא דחולוי".

הकושיה המרכזית על שיטה זו היא הסוגיה בשבת (金陵, א), האומרת שככל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט אסורה ביום י"ט, ולשיטות מלאכות אלו מותרות אם הן מלאכות יומיומיות.

הגרא"א (ריש סימן תצה) מבאר, שכונת הגמara במונח "מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט" היא ל מלאכה העשוית לימים רבים, ולפי זה אין קושיה על שיטות. שמא ניתן לתרץ את הרין והרא"ש בדרך שונה. הרין והרא"ש סוברים שיש שני קרייטוריונים באיסור דרבנן של מלאכות אוכל נפש ביום י"ט: א. מלאכות שדרךן לעשותן לימים רבים; ב. מלאכות שאפשר לעשותן מערב יו"ט. מלאכות שדרךן לעשותן לימים רבים נאסרות למגاري ביום י"ט. מלאכות יומיומיות שאפשר לעשותן מערב יו"ט מותרות עקרונית, אבל לעיתים חכמים אסרו אותן, או לפחות הצריכו בהן شيئا, כישיש בהן בעיה של עובדין דחולו⁶.

שיטת התוספות דמסכת ביצה

התוספות (ג, א סוף ד"ה גורה) בונים את שיטותם על הירושלמי:

על כן פירש רבינו נתנאל מקינוין דבירושלמי יש "אך אשר יאכל לכל נפש" וסמייך להיה "ושמרתנס את המצות" - אותן מלאכות שימושו ואילך הם מותרות, זהינו מלישה ואילך, אבל שאר מלאכות דמקודם لكن אסורים. ועוד דבירושלמי יש מיעוט אחר - "אך" - שלא ל��וץ.

⁶. עיין ברין ז, ב בדף הריני'ף ד"ה ואייכא; טז, א בדף הריני'ף ד"ה תנז; ז, ב בדף הריני'ף ד"ה ומקשו.

מלשונם של התוספות משמע שיש גזרת הכתוב לאסור מלאכות אוכל נפש שהוזכו במשנה קודם לישח. אולם לפי זה קשה מאד, כיצד יכול להיות שטיחינה אסורה מהתורה, ואילו תולדהה, כתישת תבלינים; מותרת לכתהלה?

נראית לנו, שהתורה אינה דוחה מלאכות מסוימות מהיתר מלאכת אוכל נפש ביו"ט, אלא היא דוחה פעולות מסוימות מהיתר זה. אין כדי נמי, התורה התירה הכנת צרכי אוכל נפש ביו"ט, אבל בהיתר זה נכללת רק הכנת אוכל נפש, ולא נכללת הכנה זהה אוכל נפש. טחינת קמח אינה מהויה הכנה אוכל נפש, אלא רק הכנה זהה. אבל כתישת מלח מהויה הכנת צרכי אוכל נפש.

שיטת הרמב"ן

הרמב"ן חולק על הראשונים הללו, ולדעתו יש מלאכות אוכל נפש האסורה מדוריותא. זה לשון הרמב"ן (מלחמות יג, ב בדף הרי"ף):

אלא הו יודעים שלא כל המלאכות הותרו ביו"ט, אלא חכר המלאכים לאכלן כגון אפייה ובשול וכיוצא בהן, אבל לצד בעלי חיים שאין ברשות אדם, וכן לעקו ר דבר מגודלו כגון קצירה ותולדותיה - אלו וכיוצא בהן אסורין, וכן בכלל מלאכת עבודה... **שלא התירה תורה ביו"ט אלא מלאכות של יומן כגון שחיטה אפייה ובשול,** אבל אלו תקון חן ודרך בני אדם לתקן מהם לימים הרבה, אמרה תנורה יתכן כדרכו מחול ליו"ט שלא יתכן מיו"ט לימים הרבה של חול.

הרמב"ן בונה את גדרי מלאכה ביו"ט על הפסיק שבפרשת המועדות, ולא על הפסיק שבספר שמות. לדעתו, התורה אסורה "כל מלאכת עבודה", ואפלו מלאכת עבודה הנעשית לצורך אוכל נפש. "מלאכת עבודה", להבנת הרמב"ן, היא מלאכה שדרך לieszותה לימים רבים. מלאכה יומיומית בלבד מותרת מהתורה, ומלאכה הנעשית לימים רבים אסורה מהתורה (לදעת הרמב"ן, בגדר "מלאכת עבודה" נכללת, בנוסף ל מלאכות הנעשות לימים רבים, גם מלאכת הכנסת חפצ' לרשותנו, כגון קצירה וציה).⁷

הकושית המרכזית על שיטת הרמב"ן היא קושיית הרין (יב, ב בדף הרי"ף ד"ה א"ו): "יכול זה איינו מספיק לך, למה יהיה אסור לטחון חיטים מן התורה והוא מותר לדוך כל הנדוכין כדרכן, שהרי שחיקה ודאי תולדה דעתך הוא". קושיית הרין היא כיצד יכול להיות שב מלאכה - טוחן - אסור מהתורה ביו"ט, ואילו תולדהו - דיכת מלח ותבלינים - מותרת לכתהלה ביו"ט.

7. קושיה זו מקש הרין (יב, ב בדף הרי"ף ד"ה א"ו) על הרמב"ן, ומכוון קושיה זו הוא זו מהותה של מלאכות אוכל נפש הנעשות לימים רבים אסורות מהתורה.

קושיה זו הקשינו לעול על שיטות התוספות ותירצנה, אבל הרמב"ן אינו נזקק לתירוץ שתירצנו בשיטת התוספות, כיון שיש לו תירוץ עדייף:

ואף על פי שמצינו היתר במלכות הללו - טוחנן את הפללין בರיחים שלهن, וכל הנדוכין כדרך נמי טחינה היא ונוטנין לטלולה ביו"ט וחוויא תולדות דברר - הנהו **מלבות דיוות נינחו**. מכל מקום נתמעטה קירה ותולדותיה, כגון תולש פירות הנאכלים, שלא התיירה תורה אלא להכשיר אוכלון שברשותו אבל לעkor דבר מגודלו לא, ואפילו לפירות הנפוגמים מיום לחבריו כגון תנאים ותותים, וכל שכן **צדקה בעלי חיים שהוא בכלל מלאכת עבודה**.
(במלחמות, שם)

קושית הר"ן נובעת מהבנה שיש זהות עקרונית בין גדרי מלאכת יו"ט לבין גדרי מלאכה בשבת. לפיכך שوال הר"ן, כיצד יכול להיות שאב מלאכה אסור מהתורה ותולדותיו מותירות.

הרמב"ן חולק, ולדעתו גדרי מלאכה ביו"ט שונים מגדרי מלאכה בשבת. בשבת אסורה התורה "כל מלאכה", ואילו ביו"ט נאסרה "מלאכת עבודה". לפיכך, אמן לפי גדרי "מלאכת יצירה" של שבת כתישת תבלינים היא תולדות של טוחן, אבל לפי גדרי "מלאכת עבודה" כתישה אינה תולדות של טחינה, כיון שטחינה היא מלאכת עבודה - שהרי נעשית היא לימים רבים, וכ כתישת תבלינים היא מלאכת אכילה - שהרי היא מלאכה יומיומית.

ברמב"ן שני התייחסויות שונות לגמרא בשבת קלד, א. במלחותו הוא מתעלם למקרה זה, ומשמע שככל מלאכה יומיומית מותרת ביו"ט, אפילו כשהאפשר לשותה מערב יו"ט. לעומת זאת, בחידושים למסכת שבת (כח, א. ד"ה והוא דקוטני) כותב הרמב"ן, שמלאכה הנעשית לימים רבים אסורה ביו"ט מהתורה, ומלאכה שאפשר לשותה מערב יו"ט אסורה ביו"ט מדרבנן.

שיטת רשיי ותוספות דמסכת מגילה

ראשי בריש פרק אין צדין (כג; ב) מבאר מדוע אסור לצוד חיות וזגים ביו"ט:

אף על גב דשחיטה ואפייה ובשל מAbort מלכותה הן והותרו לצורך יו"ט, טעמא משום دائ אPsi אפשר מערב יו"ט, דשחיטה חייש למכמר בשרא פן יתחמס ויסריך, אבל צידה אפשר לצודו מבعد יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלחו.

8. את הגמרא בשבת קלד, צריך הרמב"ן לתרץ כהסביר הגר"א בדעת הר"ן והרא"ש.

רשיי סובור, שכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט אסורה ביו"ט. מפשטות לשונו משמע שהאיסור הוא מדאוריתית (עיין פni יהושע ריש אין צדין ד"יה תוספות, חדון בנקודה זו), אולם קשה להוכיח זאת בצורה חד משמעית. התוספות במסכת מגילה (ז, ב' ד"יה כא) והאוור זרוע (חלהק ב סימן רמח) סוברים בפירוש כשיטה זו, שמדאוריתית אסורה לעשותה ביו"ט מלאכה שנייה לעשotta מערב יו"ט.

שיטה זו מבוססת על הגمراה בשבת (קלד, א), האוסרת למתך את החדרל ולגבן-יבורו. כיוון שאפשר לעשות מלאכות אלו בערב יו"ט.

שיטת התוספות, האוסרים מהתורה מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט, שוניה במחותה משיטת הרמב"ז, האוסר מלאכה הניתנת לימים רבים. לשיטת הרמב"ז, מלאכת אוכל נפש מותרת ביו"ט כיון שהיא איננה "מלאת עבודה". לשיטת התוספות, מלאכת אוכל נפש **נכילת באיסור מלאכת**, אלא יש חיתר של התורה לעשותה ביו"ט. לפיכך החיתר מוגבל רק במקומות שלא היה ניתן לעשות את המלאכה מערב יו"ט.

שיטה זו, האוסרת מדאוריתית כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט, צריכה להתמודד עם שלוש קושיות מרכזיות:

א. החילוק בין "אפשר" ל"אי אפשר". מוזכר בגמרא (ביצה כח, ב) רק לעניין מכשירי אוכל נפש - משמע של מלאכות אוכל נפש עצמן מותרות מדאוריתית אף כשהאפשר לעשותן מערב יו"ט.

ב. בגמרא מפורש שמותר לדוק מלך בשינוי ביו"ט, אף על פי שניתן לעשות מלאכה זאת מערב יו"ט. וצריך עיון כיצד שינוי יכול להתייר איסור דאוריתית.

ג. הולכת סcin לשחיטה, מלילת מלילות ובריות קטניות חן מלאכות שניתן לעשותן מערב יו"ט, ואף על פי כן מותר לעשותן ביו"ט (גמרא יא, א; יב, ב; יד, ב).

התוספות והאוור זרוע מתמודדים עם הקושיה הראשונה. אומרים התוספות:

ויש לומר זוודאי אוכל נפש המתקלקל אם עשוו מאטמול מותר לעשות ביו"ט, אבל אוכל נפש דעתיך טפי כשהוא עשוי מאטמול, כגון הנה דהמצניע; אסור לעשותתו ביו"ט, אבל מכשוריון דלא מתקלקל כשבועשו מאטמול בהא וזהאי יש לחלק בין היכא לאפשר לא אפשר.

לשונים של התוספות אינה ברורה, אולם המהרש"א מסביר את דבריהם, שההתורה חדשה במכשורי אוכל נפש גדר חדש של המושג "אפשר", שאינו קיים באוכל נפש. באוכל

9. עיין באנציקלופדיות תלמודיות כוך כב עמודים תרכב-תרכז, האם היתר מלאכת ביו"ט הינו בגדר "חוותה" או בגדר "דוחיה".

נפש המשוג "אי אפשר" הוא מושג **אובייקטיבי**, ופירושו שהאוכל מתקלקל אם הוא עשה מערב יו"ט. במשמעותו אוכל נפש אין קלקל אובייקטיבי, זפירות המשוג "אי אפשר" הוא **סובייקטיבי** - שהאדם לא יכול היה לתקן את המ��יר מערב יו"ט, כיוון שהמසיר נגמר רק ביו"ט.

אולם לפי זה צריך עין: כיצד יכול להיות שמקשרי אוכל נפש שנגמרו ביו"ט ניתן לתקןם, ואילו אוכל נפש שאינו מתקלקל בהכרח מערב יו"ט והוא נגמר ביו"ט (אבד, נשף וכדוםה) אסור להזכיר ביו"ט? יציבא בארעא וגורה בשם שמייא!! וצריך עין:

האור זרוע מתרץ את הקושיה בדרך אחרת:

והיא אכן צדין נראה בעיני אני המחבר דהכי פירושו; דברנו רבן בין רבינו יהודה כולחו סברי DAOCL נפש שאפשר לעשותו ביו"ט, ובאה פליני דברי יהודה סבר יש לממשירין דין אוכל, וממשירין שאי אפשר מותר לעשותו ביו"ט, ורבנן סברי אין לממשירין דין אוכל ואף על גב דלא אפשר אסור.

האור זרוע מתרץ שאין כל מחלוקת בין רבינו יהודה לחכמים שמלאת אוכל נפש מותרת רק כאשר היה להוצאה בערב יו"ט. רבינו יהודה מחדש שאף ממשירין הם בכלל "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכט", ואף הם מותרים כאשר אפשר לעשותם מערב יו"ט.

בקושיה השנייהណון למן בפרק "עשית מלאכת אוכל נפש בשינויי". הקושיה השלישית צריכה עין.

שיטת הרשב"א

לשכ"א בעבודת הקודש (שער א אות א) שיטה נוספת בדין מלאכות יו"ט:

דבר תורה מלאכת עבודה ביו"ט כבשבת, שנאמר "כל מלאכת עבודה לא תעשו". אי זו היא מלאכת עבודה? כל שאין בה צורך אוכל נפש... ולא הורתה אלא מלאכה שיש בה צורך אוכל נפש... ולא כל מלאכת אוכל נפש התיר הכתוב, שהרי אחר שהתיר מיעט שנאמר: "אך הוא לבדו יעשה לכט". אין הוא ילבודי ולכט מיועטין הם, ולפיכך יש אפילו מלאכות שיש בהן צורך אוכל נפש ואסורות. **ומסתור כתוב לחכמים**, והם אמרו שהקוצר והתולש והדש והבורר והטוחן והמרקז והחולב והגבן והסוחט את הפירות להוציא מהן משקון - אסור.

הרשב"א הבהיר בתלبه בהגדורה של מלאכת אוכל נפש האסורה ביו"ט מהתורה, ומכיון שלא מצא הגדרה מושלמת הגע למסקנה שאין הגדרה הנלמדת בפירוש מהתורה. לפיכך חידש הרשב"א, שככל גדרי איסור מלאכת אוכל נפש נקבעו על פי חכמים, מכוח הסמכות שנותנה להם התורה לקבוע את גדרי הדאורייתא של מלאכות אוכל נפש ביו"ט.

עיקר חידשו של הרשב"א למעשה הוא, שככל מלאכה שחכמים אסרו אותה ביו"ט מתקבלת תוקף של איסור דאורייתא. لكن אפילו חילבה וגבון, שתעתת הרמב"ן (שבת צה, א) אינם אסורים מדאורייתא, לדעת הרשב"א יש בהם איסור דאורייתא¹⁰.

סיכום

- לראשונים שישו שיטות בגדרי מלאכות אוכל נפש האסורות ביו"ט:
- מלאות שאפשר לעשותן מערב יו"ט אסורות ביו"ט מדאורייתא - רשיי, תוספות דמסכת מגילה, אור זרוע.
 - מלאות שאפשר לעשותן מערב יו"ט אסורות ביו"ט מדרבן - רמביים.
 - מלאות הנשות לימים רבים אסורות ביו"ט מדאורייתא - רמביין.
 - מלאות הנשות לימים רבים אסורות ביו"ט מדרבן - רין וראיש.
 - התורה נתנה כוח בידי חכמים לקבוע אלו מלאכות אסורות ביו"ט ואלו מותרות - רשב"א.
 - התורה התיירה הכנת אוכל נפש, ואסרה חינה דחינה של אוכל נפש - תוספות דמסכת ביצה.

ה. עשיית מלאכת אוכל נפש בשינוי

שנינו במסנה (יד, א):

בית שמא אומרים תבלין נדוכין במדוק של עץ, והמלח בפק ובוץ הפרור.
ובית הלל אומרים תבלין נדוכין כדרוך... והמלח במדוק של עץ.

מסבירה הגמרא:

דכוּלי עלמא מיהת מלח בעיא שני, Mai טעמא? רב הונא ורב חסדא, חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואיין כל הקדרות צריכות תבלין, חד אמר כל התבלין מפיגין טעמו ומלח אינה מפיצה טעםها.

10. אמנם, הרשב"א סותר את עצמו. בחדשו למסכת שבת (דף צה, א) הולך הוא בשיטת הרמב"ן, ואינו אוסר חילבה וגבון מהתורה.

משמעות מהגמרה, שמלאות שאפשר לעשותן מערב יוייט מותרות ביויט בשינוי. למסקנה דומה ניתן להגיד גם שלוש סוגיות נוספות שבהן מוזכר דין שני: הגمراה כת, במצריכה שני: בשנייה קמח ביויט. הגمراה לא, במצריכה שני: בקיעת עצים ביויט, והגمراה בדף יג, במצריכה שני: במילת מלילות. מלאות אלו הן מלאות שניתן לעשותן מערב יוייט, ומותרות הן ביויט בשינוי.

אולם מסקנה זו נפרכת מסווגות אחרות. מסווגה אחת משמע شاملאה שאפשר לעשותתה מערב יוייט אסורה לגמרי, ויש מסווגות מהן שמותר לעשות ביויט מלאות שאפשר לעשותן מערב יוייט אף ללא שינוי.

הגمراה שבת קלד, אמלחקת בין לישת המותרת ביויט, כיון שאי אפשר לעשותתה מערב יוייט, לבין גיבון האסור ביויט כיון שניתן לבן מערב יוייט. משמע, שככל מלאכה שאפשר לעשותתה מערב יוייט אסורה ביויט לגמרי.

לעומת זאת, הגمراה אי, אם תיראה הולכת סיכון ובהמה אצל טבח אף שהיה אפשר להוליך מערב יוייט. המשנה בדף יד, במתירה לברור קטניות כדרכו בקנו ובתמחוי לא שני, אף על פי שהיה ניתן לברור אותן מערב יוייט.

נחלקו הראשונים במחאות דין שני במלאות אוכל נפש: האם הוא מתייר מלאכה אסורה, או שהוא רק הגבלה מדין עובדיין דחולן האם שני הוא היתר כללי בכל מלאכת אוכל נפש, או שהוא שיק והוא במלאות מסוימות בלבד?

בראשונים ארבע שיטות עיקריות בשאלת זו: שיטת הרמב"ז וחכמי ספרד, שיטת חכמי אשכנז, שיטת הרמב"ם ושיטת חכמי פרובנס.

שיטת הרמב"ז וחכמי ספרד

הרמב"ז דין בדין מלאכת אוכל נפש בשינוי במסגרת דינו בשיטת רשיי, שככל מלאכה שאפשר לעשותתה מערב יוייט אסורה. מקשה הרמב"ז על שיטת רשיי בז' הלשון:

וכן מוריקה ובקיעת עצים אפילו בקופץ יכולים מלאכות גמורות הן, וכגונן בשבת חiybin עליהן סקילה, והתירו אותן ביויט אף על פי שאפשר לעשותתן ממערב יוייט, ולא אסורם אפילו מדבריהם כיון שדרך סעודת כך הוא לקבע ולדוק בכל יום, והטריחו עליו בשינוי מועט משום עובדיין דחולן.

(מלחמות יג, בדף הרכ"ג)

הרמב"ז, לשיטתו, סובר שאין הבדל בין מלאכה שאפשר לעשותתה מערב יוייט לבין מלאכה שאפשר לעשותתה מערב יוייט, ושתיהן מותרות ביויט מעיקרה דידינה. אבל חכמים החמירו על מלאכות שיש בהן עובדיין דחול והצריכו בהן שינוי מועט.

מדוברי הרמב"ן (וכן מדבריו במלחמות ליעיל ו, ב בדיו הריבי¹¹) עולה שישנם שני סוגים: שינוי מועט ושינוי גדיל. שינוי מועט הוא, במקרה שהמלאה היא מלאכה יומיומית, ועקרונית אין בה שום חשש, אבל חכמים הצרכו בה שינוי מועט, משום עובדיין דחול.

הចורך בשינוי גדול אינו מבואר ברמב"ן. נראה לעניות דעתו להסבירו, שינוי גדול משנה את אופי המלאכה. הרמב"ן, כמובן, מחלק בין מלאכה יומיומית לבין מלאכה לימים רבים. שינוי גדול גורם לכך שלא ניתן לעשות את המלאכה בכמויות גדולות, לפיכך היא נהפכת מלאכה לימים רבים למלאכה יומיומית, המותרת ביו"ט¹² (שינוי מועט רק במלאות بيתיות, מלאכות שבזהה מוגדרות כ"מלאכת עבודה" אף כשהן נעשות בשינוי).

שיטת חכמי אשכנז

האור זרעו (חלק ב סימן רמח) חולק על הרמב"ן, והוא מגיע למסקנה הפוכה בהבנת סוגיות כתישת מלח בשינוי.

קשהיא דבר חסדא (הסביר שמכシリ אוכל נפש שאפשר לעשותות מערב יו"ט אסור לעשותות ביו"ט, ומשמע - על פי ההבנה המקובלת - שאוכל נפש מותר אף כאשר מערב יו"ט) אודרב חסדא, אדם כן רב חסדא סבר אוכל שאפשר מותר, ותנו לך מקמן ביו"ט בית היל אומרים תבליןין ניזוכין כדרכן וכוי ומסיק בגמראcoli עלמא מיה מלח בעיא שניוי, מי טעמא? רב הונא ורב חסדא, חד אמר כל הקדירות צריכות מלח ואין כל הקדירה צריכה תבלין, וחוד אמר כל התבלין מפיגין טעמן ומלה אין מפיגין טעמן, אלמא רב חסדא סבר דאוכל שאפשר אסור.

הרמב"ן הוכיח מдин שינוי בדיקת מלח שאון חילוק בין "אפשר" מערב יו"ט לילא אפשרי, ומותר לעשות אוכל נפש ביו"ט גם כשאפשר להכינו. מערב יו"ט האור זרעו מכיח את החיפן, ולדעתו מוכח מהגמרא האוסרת דיקת מלח ללא שינוי ומתירה דיקת תבלין המפיג טumo ללא שניוי, שאוכל נפש שאפשר לעשותתו מערב יו"ט אסור לעשותתו ביו"ט. נראה להסביר, שהרמב"ן והאור זרעו חולקים בהבנת דין מלאכת אוכל נפש בשינוי. הרמב"ן, כפי שהסביר לעיל, סבור ששינוי מועט ועוד למנוע עובדיין דחול בלבד.

11. לפי זה מתבארות לנו השיטות השונות של התנאים בדיון כתישת מלח. בית היל דמתניתין סוברים שתחינה באופייה היא מלאכה הנעשה לימים ורכים, ולכן יש לסתור את המלה בשינוי גמור. בית היל אליבא דברי מאיר חולקים, ולדעתם כיון שכתישת מלח אינה מלאכה לימים ורכים - מותרת היא מעיקר הדיון ביו"ט, ורק רק שינוי מועט, משום עובדיין דחול.

האור זרוע חולק, ולדעתו שנייו הופך מלאכה אסורה למלאכה מותרת. אף שווייט הוא מקרה קודש, כשבת, התורה בו חתורה מלאכה לצורך אוכל נפש. אבל היתר זה מוגבל למלאכה שאי אפשר לעשותה מערב יוייט בלבד. שנייו מגדר את המלאכה כלאחר יד, ואין זו מלאכה האסורה ביויט.

נראה שחכמי אשכנז נוספיטים הולכים בדרךו של האור זרוע¹². הזכרנו לעיל את שיטת רשיי והתוספות דמסכת מגילה, שככל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יוייט אסורה ביויט. בתוספות בשבת (קמא, א' ד'ה הנין), וכן בתוספות בריש תולין (קלוז, ב' ד'ה תולין), מפורש שמותר לעשות ביויט רק דברים שאי אפשר לעשותם מערב יוייט. לפי שיטות אלו מוכרים לנו, כאשר זרען, שנייו מותר לעשות מלאכה האסורה ביויט (ואפילו מלאכת האסורתה מודאורייתא, לפחות חלק מהשיטות).

הסעיף (לא תעשה ריש סימן עה) הולך בתלם של חכמי אשכנז, ולפיכך הוא מגע למסקנה שככל מלאכת אוכל נפש מותרת על ידי שנייו. וזה לשונו:

ומסתנן "המלח במדוך של עץ" למדנו, שככל מלאכת אוכל נפש מותרת על ידי שנייו, אפילו בדבר שאינו מפג טumo ואפשר לעשותם מערב יוייט¹³.

שיטת הסמ"ג אינה ברורה כל צריכה, מחד גיסא הוא אסור ל��וץ, לדוש, לזרות, לבורר ולטחון, ומשמע שאסור אפילו בשינויו, שהרי הוא מדגיש שאסור לרകד ומותר לשנות בשינויו - משמע שريكוד אסור אפילו בשינויו. מאידך גיסא כתוב הסמ"ג, כפי שצוטט לעיל, שככל מלאכת אוכל נפש מותרת בשינויו.

הים של שלמה (פרק ג סימן א) מסביה של מלאכות הנשות לימים רבים. אסורות מודאורייתא, ולפיכך אסורות אף בשינויו. מלאכות יומיומיות שאפשר לעשותן מערב יוייט מותרות מהתורה ואסורות מדרבן, ולפיכך מותרות הן בשינויו.

אולם הסבירו קשה, שהרי המושג "מלאכה הנשות לימים רבים" אינו מזכר בדברי הסמ"ג, והוא מדובר רק על "מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב יוייט". כמו כן, החילוק בין האיסור מדרבן לבין האיסור מודאורייתא אינו מובא בדבריו.

נראה להסבירו, שהסמ"ג הולך בדרךו של האור זרען, ולדעתו כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יוייט מותרת ביויט בשינויו, אבל חכמים אסרו משום עובדין דחול ל��וץ, לדוש, לזרות, לבורר ולטחון.

12. אמנם, חשוב לציין שלא כל חכמי אשכנז סוברים למגמי כשיתה זו. יש מהם הסוברים שמודאורייתא כל מלאכות אוכל נפש מותרת ביויט (תוספות שבת צה, א' ד'ה והרודה), ויש הסוברים שאכן יש מלאכות אוכל נפש האסורות מהתורה אבל החילוק בין "אפשר" ל"אי אפשר" מוסכם בלבד (תוספות כה, ב' ד'ה אין). אולם עצם החילוק בין "אפשר" ל"אי אפשר" מוסכם על כולם.

13. כמובן שלדעתי הרמב"ן אין ראה כלל מודיעת מלך, שהיא מלאכה יומיומית, ולכן מותרת היא בשינויו.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם שיטה שלישית בדין שינוי במלاكت אוכל נפש. הוא סובר, שככל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט אסורה היא בי"ט מדרבנן. אולם בקיעת עצים ודיכת מלח יוצאים מהכלל, ומותר לעשותותן אף על פי שהיא אפשר לעשותותן מערב יו"ט.

מלח אינו נידוק בי"ט אלא אם כן הטה המכתח או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה, שאם שחך המלח מערב יו"ט לא יפוג טumo. (ג, יב)

בפסקת סוגית בקיעת עצים (ד, י) מביא הרמב"ם הסבר ליחודיות זו:

אין מבקען עצים בי"ט לא בקורודום ... אלא בкопץ ... ולמה אסור בקורודום וכיוצא בו שלא עשה בדרך שהוא עשו בחול, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יו"ט. ולמה לא נאסר הביקוע כלל? מפני שאפשר שיפגע בעבה ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשינוי. וכל הדברים הדומין זהה, מזה הטעם התירו בתן מה שהתירו ואיסרו מה שאיסרו.

לדעת הרמב"ם, כיוון שאיסור מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט הוא מדרבנן בלבד, הקלו חכמים והתיירו מלאכות קרייטיות לשחרת יו"ט, למורות שהיה אפשר לעשותותן מערב יו"ט. אולם, כיוון שמעטיק הר דין המלאכות הללו היו אמורות להיות אסורת - חכמים התירו אותן בשינוי בלבד¹⁴.

שיטת חכמי פרובנס

לראב"ד יום טוב (ז, י) ולמאירי (כג, ב דיה ויש שואלי) שיטה רביעית בדין שינוי במלاكت אוכל נפש בי"ט. לדעתם, החלוק בין "אפשר" ל"אי אפשר" נאמר במקשורי ותבלינים בלבד, ורק בהם יש דין מלאכה בשינוי.

מלاكت אוכל נפש מותרות בי"ט אף כשהאפשר לעשותותן מערב יו"ט, ואין צורך בדין שינוי כלל. במקשורי אוכל נפש מפורש בגמרה שהם מותרים רק כאשר אפשר לעשותותן מערב יו"ט. אולם הגדרת "מקשורי" אינה ברורה, ומסר הכתוב לחכמים את האפשרות להגיד מהו "אוכל נפש" ומהם "מקשורי אוכל נפש".

14. הרמב"ם בהסבירו אינו מתייחס לשנית קמח המותרת בשינוי, למורות שאין כאן צורך קרייטי כמלה ועצים. נראה להסביר, שדין שניית קמח שונה. מעיקרה דעתנו ניתנת היה להתיירה אף ללא שינוי, כיוון שאיסורה בשבת הוא מדרבנן בלבד. אבל חכמים הצריכו בה שינוי בשל הדמיון בין הרקdot חקמת האסורה מהתורה.

חכמים הגדרו תבלינים ומלח, וכן עצים, כאוכל נפש - כיוון שאי אפשר לאפות ולבשל בלאדיםם. אולם היה שיש בהם צד של "מכשירין", הזכירו בהם שינוי כשהיה אפשר לעשותותם מערב יו"ט.

סיכום

- לראשונים ארבע שיטות בדין עשיית מלאכת אוכל נפש בשינוי:
- א. חכמים הזכירו במלאות מסוימות שינוי מועט, כדי למנוע עבדין דחול - רמב"ן.
 - ב. שינוי מתיר עשיית מלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותה מערב יו"ט - חכמי אשכנז.
 - ג. שינוי מתיר עשיית מלאכות הניצבות מאי לשמחת יו"ט, אף שאפשר היה לעשותותן מערב יו"ט - רמב"ס.
 - ד. שינוי מתיר עשיית מלאכות הדומות למכשiry אוכל נפש - חכמי פרובנס.

ו. פסק ההלכה

מחלוקת חכמי ספרד וחכמי אשכנז באה לידי ביטוי בהלכה, כמחליקות בין המחבר לבין הרמ"א.

השולchan ערוך (תצה, א-ב) פוסק: "כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביו"ט חוץ מלאכת אוכל נפש וחוץ מהוצאה והבראה, וכן מכשiry אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותה מתאים. קצירה וטחינה וביצרה וסחיטה וצדקה, אף על פי שהם מלאכת אוכל נפש - אסורות חכמים". הרמ"א (שם, א) חולק: "ויש מחמירין אפילו באוכל נפש עצמו, כל שאינו מפיג טעם כלל אם עשו מערב יו"ט. מיהו, אם לא עשו מערב יו"ט ויש בו צורך יו"ט - מותר לעשותתו על ידי שינוי".

לעת המחבר, אין חילוק בין מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט לבין מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב יו"ט, ושתייה מותרות. מלאכות הנשות לימיים רבים ויש בחן טירחה מרובה - כגון קצירה, טחינה וכדומה - אסרו חכמים. הרמ"א חולק וסובר, שככל מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט מותרת בשינוי בלבד.

המשנה ברורה (תצה ס"ק ה, י, יא, טז, ובבואר הלכה ד"ה וכן מכשiry; תקי ס"ק יד, כא, ובשער הצינו אותיות יב, יח) אליבא דתגר"א, מבאר שיש שלוש רמות של מלאכות שאפשר לעשותן מערב יו"ט:

- א. מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט.
- ב. מלאכה הנעשית לימיים רבים.
- ג. מלאכות קצירה, טחינה וכדומה - מלאכות הנשות לימיים רבים ויש בחן עבודה רבה. מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט - מותר, לדעת המחבר, לעשותה ביו"ט בדרך, ולעת הרמ"א מותר לעשותה בשינוי, ואם הוא אישית לא היה יכול לעשותה - מותר לו

לעשותה אף ללא שינוי.

מלאכה העשית לומים רבים - מותר לעשותה בשינוי, אך לשיטת השולחן ערוך והן לשיטת הרמי"א, וחיבטים שינוי אף אם הוא לא היה יכול לעשותה מערב יוי"ט.
מלאכות קצירה, טחינה, וכדומה - אין לעשותן כלל ביו"ט, ואפילו לא בשינוי.
לפייך שאור, הנעשה לימים רבים, מותר ביו"ט בשינוי בלבד אף לשיטת המחבר (תקו'
ח). וכן מיתוק חרדל (תקי, ג, וכן גיבון גבינה (שם, ח)).
דיכת תבלינים המפיגים את טעםם - מותרת, לדעת המחבר, ללא שינוי (תקד, א),
והרמי"א פוסק שנגנו להחמיר אף בהם לצורך שינוי. [אמנם זבריטים המתקללים למורי
כשנעשים מערב יוי"ט מותרים לכolio עಲמא ללא שינוי (משנה ברורה ס"ק יא)].